

MİLLİ SARAYLAR

KÜLTÜR-SANAT-TARİH DERGİSİ SAYI:6 / 2010

TBMM MİLLİ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINI
İSTANBUL 2010

Müzelerin Çağı Yakalamada Değişen Yüzü Olarak Müze Eğitim İlişkisi ve Dolmabahçe Sarayı'nda Uygulama Önerileri

Ceylan AYDIN*

Bilim ve teknoloji başta olmak üzere birçok alanda sınır tanımayan değişim ve yenilikler sonucunda öğrenme yöntemlerinde de yeni yollar aranmasına gerek duyulmuş ve müzeler tam da bu ihtiyaca cevap veren kurumlar olarak yerlerini almışlardır. Değişen yeni yüzleriyle toplum eğitimi ve gelişimi açısından önemli bir konuma ulaşan müzeler bu değişime bağlı olarak birer eğitim ve kültür merkezi olma işlevini de üstlenmişlerdir. Müzeler bu işlevini toplumu eğiten, sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunan etkinlikler düzenleyerek gerçekleştirmişlerdir.

Müze, esinlenmek, düşünmek, hayal etmek anlamlarına gelen “muse” kelimesinden türemiştir. “Muse” Grek mitolojisinde Zeus’un tarih, müzik, trajedi, dans, lirik ve epik şiir, komedi, astronomi ve ilahi müzik alanlarında ilham perileri olan dokuz kızının adıydı. Bu perilerin bulunduğu yere ‘mouseion’ denirdi. Günümüzde bu kelime müze olarak değişmiştir.¹ Müzenin kişinin düşünmesini, fikir üretmesini ve yaratıcı yönünün gelişmesini sağlama özelliği tanımından da anlaşılmaktadır. Bu özellikler kaliteli bir öğrenmenin gereklerindedir. Önceleri sadece eserleri sergilemek ve korumakla görevli olarak kabul edilen müzeler bu özellikleriyle eğitim alanına giriş yapmışlardır.

Müzenin eğitim görevi ICOM’un tanımında da yer almaktadır. Uluslararası Müzeler Komitesi’ne (ICOM) göre “Müze, toplum hizmeti ve gelişimi için çalışan, halka açık, araştırma, eğitime ve eğlendirme amacıyla, insanlar ve yaşadıkları yerler hakkında somut kanıtları toplayan, koruyan, araştıran, sergileyen ve bu yolla toplumla iletişim kuran, kâr gütmeyen sürekli bir kurum” olarak tanımlanmıştır.²

1794’te Jacques-Louis David, “Müze sadece boş merakı gidermek için objelerin dizildiği bir yer olmamalıdır. Müzeden beklenen etkin bir okul görevi görmesidir.” sözüyle bir müzenin temel işlevinin eğitim olduğunu vurgulamıştır.³

Başlangıçta eğitim kaygısı bulunmayan müzelerin; 1918’de İngiltere’de başlatılan “The Education Act” (Eğitim Hareketi) ile kütüphanelerle beraber çalışarak eğitimin gelişimine katkıda bulunması görüşü ortaya atılmıştır. Sonrasında müzeler bünyelerinde eğitsel programlara destek vererek toplumun eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmuşlardır. Görsel bir eğitim sunarak diğer eğitim kurumlarından ayrılan müzelerin görevleri önem sırasına göre şöyle sıralanmıştır:

1- Toplama ve koruma; 2- Araştırma; 3-Eğitime ve sergileme.⁴

Müzenin artık önemli görevlerinden sayılan eğitim işlevi 1950’lerde gelişen eğitim teorileriyle öne çıkmış, değişen dünya ve gelişen müzelerle birlikte “müze eğitimi” ayrı bir bilim dalı olmuştur. Gelişen yeni eğitim anlayışıyla müzelerde eğitim sadece koleksiyonların pasif olarak görülmesi şeklinde değil, koleksiyonlarla ilgili tartışmaları, atölye çalışmalarını ve oyunları kapsayan, ziyaretçiyi aktif kılan çeşitli etkinlikler olarak görülmeye başlanmıştır. Avrupa ve Amerika’da hemen her müzede diğer bölümlerden ayrı bir birim olarak eğitim bölümü vardır.⁵

Eğitimin tanımına baktığımızda da müzeyle ilişkilendirilmesinin ne kadar doğru olduğu açıktır. Eğitim, “Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir.” Başka bir deyişle eğitim bir kültürleme sürecidir.⁶ Müzeler de farklı kültürlerin yaşamlarını gözler önüne seren koleksiyonlarıyla kültürleme işlevine katkıda bulunarak eğitim alanında önemli yer tutan kurumlardır.

Öğrenmenin kalıcı olmamasının en temel sebeplerinden biri eğitim sürecinde yer alan faaliyetlerin, ortamların ve materyallerin insan yaşamından örnekler verilerek aktarılamayıdır. Öğrenme bireyin kendi yaşantısı yoluyla gerçekleştiği için nesnelere bireyin yaşamı arasında bağlantı kurduran ve uygulama imkanı tanıyarak aktif katılım sağlayan bir öğretim tarzı en etkili yol olarak kabul edilmektedir. Çok eski bir Çin atasözü bu savı doğrulamaktadır. “Duyarsam unutturum, görürsem hatırlarım, yaparsam anlar ve öğrenirim.”⁷ Müzeler, eğitici unsurların somut olarak görülebildiği koleksiyonlarıyla ve ziyaretçiye etkin katılım fırsatı tanıyan eğitsel etkinlikleriyle tüm bu şartları yerine getiren ideal bir öğrenim ortamı oluşturmaktadırlar.⁸ (Merri-man, 2000, s. 102) Bu durumda müze, okullardan farklı olarak bilgileri öğretmek değil de paylaşarak aktaran bir eğitim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aynı zamanda müzeler serbest ortamlar oldukları için eğitimin eğlenceli bir hale getirilebileceği mekanlardır. Baskı altında olmama ve değişik bir mekanda eğitim alma özellikle çocuklar için etkili olmaktadır.⁹

Müzenin eğitim işlevinin olması ziyaretçilerin de tercih alanına girmektedir. İnsanlar kendilerini rahat hissedeceği ve bilgilenecek saygınlık kazanacakları yerlerde bulunarak boş vakitlerini değerlendirmek istemektedirler. Bu düşünceler çerçevesinde ziyaretçinin müzeyi gezme amaçlarından başlıcaları arasında eğlenmek, estetik zevklerini tatmin etmek ve yükseltmek ve işlerine yarayacak bilgiler edinmek gelmektedir.¹⁰

Çağdaş eğitimin gereklerinin yerine getirilebileceği mekanlar olan müzelerde eğitim çalışmalarını gerçekleştirmek için öncelikle gerekli düzenlemeler yapılır. Temel amacı öğretmenlerin müzeyi öğretimlerine destek olarak kullanmalarını sağlamak ve öğrencilerin hayal gücünü ortaya çıkararak onlara ulaşmak olan müze eğitim etkinliklerinin müze-okul işbirliğiyle başlatılması için ilk etapta yapılanlar şunlardır:

Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak müzede eğitimin müfredat programlarında yer almasının sağlanması.

Öğretmenlere müzede eğitimin nasıl uygulanabileceğine dair hizmetiçi eğitim verilmesi.

Müzedeki sergilemenin eğitim açısından kullanışlı hale getirilerek yeniden düzenlenmesi.

Müzede en az bir eğitim uzmanının bulunması ve diğer çalışanların da müze eğitimi alması.

Müzede eğitimi destekleyecek yayınların çıkarılması.¹¹

Müzelerde görev alacak olan eğitimci genellikle müze pedagojisi eğitimini almış, arkeoloji, sanat tarihi, güzel sanatlar öğretmeni veya halk bilimi uzmanı olan ve müzedeki koleksiyonları bilen biridir.¹² Her müzenin bir eğitim uzmanını görevlendirecek bütçesi olmayabilir. Bu durumda müzeye eğitim elemanı sağlamanın üç yolu vardır: Birinci seçenek olarak okullar öğretmenlerinden bazılarını iki üç yıllığına müzede eğitim almak üzere atayabilirler. İkinci bir yol olarak emekli ya da çalışmayan öğretmenlerden müzede gönüllü olarak çalışmak isteyenler olabilir. Üçüncü bir seçenek olarak ise eğitim uzmanının gelirini müzenin adına birkaç yıllığına karşılayacak olan sponsor bir şirket bulunabilir.

Müzelerde eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesinde okullarla olan iletişimin önemi büyüktür. Müzeden bir görevli, -yönetici statüsünden biri olabilir-okullarla bağlantı kurarak müzeden okulların nasıl yararlanabileceğine dair öğretmenleri bilgilendirir. Müze öğrenciler için de hazırladıkları programların anlatıldığı bir broşür

hazırlar. Broşürde koleksiyonların tanıtımı, eğitim uzmanının adı, gezi için rezervasyonun nasıl yapıldığı ve hangi hizmetlerin sunulduğuna dair bilgiler yer alır.

Öğretmenlere hizmetiçi eğitim uzman bir müze eğitimcisi tarafından müzede verilir. Eğitime okuldan izinli olan öğretmenler müze görevlileriyle beraber katılırlar. Böylece öğretmenlerin müzeyle olduğu kadar müze görevlileriyle de aralarında da iletişim kurulmuş olur.¹³

Okulların müzelerden faydalanabilmesi için müze çeşitli eğitim malzemeleri sunar. Bunlar öğretmenlerin tercihlerine göre koleksiyon katalogları, müzeyi tanıtıcı broşürler ve eğitim broşürleri olabilir. İyi hazırlanmış bir eğitim broşürü çocuklara gezi sırasında gözlem yapmalarını zorunlu kılacak soruların hazırlandığı broşürdür. Bunlar objelerin neden yapıldığı ve nerelerde kullanıldığı gibi sorulardır.¹⁴

Eğitim çalışmalarına yer veren müzelerin bu çalışmaların gerçekleştirileceği mekana ihtiyacı vardır. Bu mekan sandalyelerin, karatahtanın, tepegöz veya slayt makinasının, kağıt ve boyaların bulunduğu, bir öğrenci grubunu alacak büyüklükte bir eğitim odası şeklinde düzenlenir.¹⁵

Eğitim etkinlikleri için yukarıda bahsedilen gerekli hazırlıkların yapıldığı müzede okul gezileri belli bir plan çerçevesinde düzenlenir. Gezi öncesi, gezi esnası ve gezi sonrası gibi aşamaları içeren eğitim çalışmaları için şu gibi hazırlıklar yapılır:

Gezi Öncesi: İlk olarak öğrencileri getirecek olan öğretmenler müzenin onlar için hazırladığı özel gezilere katılarak öğrencilerin müzeden nasıl yararlanabileceği hakkında fikir edinir. Öğrenciler de müzeye gelmeden önce sınıfta müzede ne görecekleri ve hangi çalışmalara katılacakları hakkında bilgilendirilir.¹⁶ Bilgiyi veren kişinin öğretmen olabileceği gibi bu kişinin müzeden biri olması çocukların ilgisini daha çok çekecektir.¹⁷

Müzeyi gezecek olan okullar, aşırı kalabalığın önlenerek çalışmaların rahat bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için önceden rezervasyon yaptırır.

Gezi Esnası: Müzeye hazırlıklı gelen öğrenciler öğretmenleriyle birlikte rehberler eşliğinde yapılan açıklamalı turlara katılırlar. Gezi sonrasında okulda öğrencilere geziyle ilgili çalışmalar yaptırılmaları için öğretmenler mutlaka gezi sırasında öğrencilerin başında bulunur.¹⁸ Öğrenci turları müzeler ve koleksiyonları konusunda eğitim almış olan bir müze eğitimcisi tarafından yapılır.

Gezi Sonrası: Gezi sonrasında öğrenciler aldıkları bilgileri kullanabilecekleri çeşitli atölye çalışmalarına katılırlar. Sınıfta ya da müzede özel olarak ayrılan bir bölümde yapılabilecek olan bu çalışmalar çeşitli şekillerde düzenlenebilir:

Müzede gördükleri eserlerin resimlerini yapma, eserlerle ilgili kompozisyon yazma, Maket, yap boz, kil, hamur gibi malzemelerle müzede ve bahçelerdeki nesnelere ilgili çalışmalar yapma,

Tarihi konuları canlandıran drama etkinliklerinde rol alma,

Koleksiyonlarla ilişkilendirebilecekleri dans veya müzikle ilgili etkinliklere katılma.

Eğitim çalışmaları öğrencileri belirli yaş gruplarına ayırarak gerçekleştirilir.¹⁹ Falk ve Dierking, ziyaretçinin kişisel deneyim, inanç ve bilgilerinden kaynaklanan farklı öğrenme tarzları olduğunun kabul edilmesi gerektiğini savunmuşlardır.²⁰ Bu sebeple etkinlikler okul öncesi çocuklar ve velileri, öğrenciler, yetişkinler ve engelliler gibi gruplara göre ayarlanır.

Dünyadan müze örneklerine bakıldığında Avrupa'daki birçok müzenin yaşadığı döneme ayak uydurabilmek amacıyla, eğitim etkinlikleri kapsamında çeşitli programlar uyguladığı ve bunların gelişerek devam ettiği görülmektedir.

Müze eğitim etkinlikleri kapsamında yurt dışı örneği olarak Louvre Sarayı'na baktığımızda müzenin her yıl düzenli olarak geçici sergiler, seminerler, konferanslar, film gösterimleri, ve atölye çalışmaları düzenleyerek ziyaretçiye etkin bir öğrenme ortamı sağlayan programlarla kalıcı bilgiler edinmelerini sağladığı görülmektedir.

Louvre Sarayı ilk olarak I.François tarafından İtalyan sanatçılarının yaptığı tab-

lolaradan oluşan koleksiyonunu muhafaza edildiği bir sergi mekanı olarak kullanılmıştır. Daha sonra 1594'te Henri IV Petite Galerie ve Grand Galerie bölümlerini inşa ettirmiştir. Bugünkü kare avluyu çevreleyen diğer binalar, XIII.Louis ve XIV. Louis dönemlerinde yaptırılmıştır.(1623) 19.yy başlarında I.Napoleon tarafından kuzey kanadı inşa ettirilmiştir. III.Napoleon döneminde batı yakasındaki bölüm tamamlanmıştır.²¹ 17. yüzyılda önemli eserlerin çoğunun toplandığı Louvre, XIV. Louis'in yönetim yeri olarak Versailles'i seçmesiyle (1678), 18. yüzyılda gözden düşmüştür. (Mc Clellan, 1994, s. 91) Louvre'un müze olarak açılması ilk olarak, 10 Ağustos 1793'te alınan resmi bir kararla 'Merkezi Sanat Müzesi' adı altında olmuştur.²² Louvre Müzesi'nde en son 1981-1999 yılları arasında 'Grand Louvre' projesi olarak bilinen bir düzenleme yapılmıştır.²³

1985'te müze etkinliklerine hizmet verebilmek amacıyla yapılan Piramit 'Grand Louvre' projesi dahilinde gerçekleştirilmiştir. Toplumcu eğitici bir rol üstlenen müze, Piramit'in altındaki alanda gerçekleştirdiği konferanslar, işitsel-görsel ve katılıma yönelik etkinlikler ve çıkardığı birçok yayınlara bu projesini başarıyla uygulamaya koymuştur.²⁴ Piramit 30 Mart 1989'da halka açılmıştır.

Louvre Müzesi Eğitim Etkinlikleri

Müze etkinliklerinin gerçekleştiği ana merkez olan Piramit'de eğitsel etkinlikler için, oditoryum, atölye çalışmaları için hazırlanmış bölümler, görsel sunumlar için bir projeksiyon odası bulunmaktadır. Müzede kültür bölümü tarafından düzenlenen eğitsel etkinlikler çeşitli kuruluş ve derneklerin de katkılarıyla hazırlanmaktadır. Bu etkinlikler hakkında bilgi veren yıllık program Eylül ayında çıkarılmaktadır. Program hakkında daha ayrıntılı bilgi almak isteyenler için internette ayrıntılı açıklamalar bulunmaktadır.²⁵

Müzenin Eğitsel Etkinlikleri

Atölye Çalışmaları

Atölye çalışmaları yetişkinlere ve çocuklara olmak üzere iki ayrı bölüm halinde uygulanmaktadır. Bu çalışmalar da münferit veya grup halinde olarak iki ayrı şekilde düzenlenmektedir.

Yetişkinler İçin Atölye Çalışmaları

Yetişkinler için hazırlanan programda, ulusal müzelerde konferans veren kişiler ve resim, heykel ve mozaik konularında uzman olan müze görevlileri, katılımcılara sanat tarihi konuları üzerine bilgi vererek mevcut koleksiyonları tanımlarını sağlamaktadırlar. Bu alanlarda eğitim alan kursiyerlere plastik sanatlar alanında teorik ve uygulamalı çalışmalar yaptırılmaktadır. Bu atölye çalışmaları kapsamında, müze koleksiyonlarını yerinde görerek öğrenme amaçlı geziler de yapılmaktadır. Bu çalışmalara katılmak ücrete tabidir.

Çocuklar İçin Atölye Çalışmaları

Louvre'un atölye çalışmaları arasında, çocuklar için düzenlenenler yaş gruplarına göre bölümlere ayrılmıştır. Bu çalışmalar, atölye olarak hazırlanmış salonlarda yapılan araç gereç kullanımı(kil,hamur vs.) ve maket yapımı gibi uygulamalı çalışmalarıdır. Bu çalışmalar kapsamında, ulusal müzelerde görevli konferans veren kişiler veya dışardan gelen ve resim, sinema, çizim, mimari gibi konularda uzman olan kişiler tarafından açıklanmalı müze gezileri yapılarak, eserlerin birebir tanıtımı sağlanmaktadır. Etkinliklerin tümü ücrete tabidir.

Okul Öncesi 4-6 Yaş Grubu İçin Atölye Çalışmaları

Bu yaş grubundaki çocuklara resim sanatıyla ilgili çalışmalar yaptırılmaktadır.

Çalışma öncesinde kısa bir müze gezisi yapılmaktadır. Bu gezide çocuklara içinde çocuk figürü olan tablolar seçtirilerek (Örneğin çocuk İsa konulu bir tablo) onların tablo hakkındaki görüşleri alınmaktadır. Daha sonra resimde beğendikleri karakterlerin kıyafetleri giydirilerek, değişik oyunlarla o rollere bürünmeleri sağlanmaktadır. Bu çalışmaların amacı, çocuklara resim sanatını oyunlar yoluyla öğretmek ve bir bakış açısı kazanmalarını sağlamaktır. Bu yaş grubu için yapılan diğer bir çalışma da, çocuklara Louvre'daki bir tabloyla ilgili masal dinletilip, bu tablonun röprodüksiyonuna bakarak masalı hayallerinde canlandırmaları sağlanmaktadır. Daha sonra çocuklar müzedeki ilgili bölüme götürülerek tablonun aslı gösterilmektedir. Bir başka çalışmada ise çocuklara müzedeki resim ve heykel gibi eserlerin taklitlerine dokunma fırsatı verilmekte ve tanıyıp kavradıkları bu eserleri müzede bulmaları istenmektedir. Bu yolla çocukların hayal gücü geliştirilerek müzedeki eserlere aşina olmaları sağlanmaktadır.

Öğrenci Grupları İçin Atölye Çalışmaları

Öğrencilere uygulanan atölye çalışmaları da gruplara ayrılmıştır. Grupların sayısı eğitmenle beraber 30 kişiyle sınırlıdır.

6-8 Yaş Grubu: Bu yaş grubuna kil, hamur gibi malzemeler kullanılarak resim ve heykeller yaptırılıp bu lanlardaki becerileri gözlemlenmektedir.

7-10 Yaş Grubu: Bu yaş grubu için drama etkinlikleri düzenlenmektedir. Troya Savaşı gibi destansı bir konu seçilerek çocuklara rol dağıtımı yapılmaktadır. Sonunda çocuklardan oynadıkları kahramanı resmetmeleri istenmektedir.

8-12 Yaş Grubu: Bu yaş grubuna kendi seçtikleri Mısır, Yunan ve Fransız heykellerinin sanatçıları hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra bu grupla yapılan bahçe çalışmalarında , çocuklara doğa resimleri sanatıyla ilgili bilgi verilmekte ve atölyede kendi hayali bahçelerini resmetmeleri istenmektedir.

Müzenin Okullarla Yaptığı Eğitsel Etkinlikler

Anasınıfından lise son sınıfa kadar olan öğrenciler, Louvre'un birçok bölümündeki koleksiyonlarını gezerak okulda işledikleri konular hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Örneğin Fransız Rönesansı hakkında eğitim alan lise öğrencileri bu sanatla ilgili birçok orjinal tabloyu müzenin değişik bölümlerinde görerek kalıcı bilgiler edinebilmektedirler. Grupların sayısı öğretmenle beraber 30 kişiyle sınırlandırılmıştır.

Louvre'un gerçekleştirdiği başka bir etkinlik ise, müzeyle ilgili ayrıntılı bilgiler veren CD gösterimidir. Bu CD'lerle eserleri tam ekran görebilme şansını yakalayan çocuklara tüm müzeyi kapsayan üç dakikalık bir film izletilmektedir. Film izlenirken Mona Lisa'nın gülüşü veya bir halı deseninde bulunan küçük hayvan figürleri gibi ayrıntılar üzerinde durularak çocuklara zeka geliştirici oyunlar oynattırılmaktadır. Çocuğun gözlem yeteneğini test eden bu oyunlar, noktaları birleştirme, resimdeki yanlış bulma, ayrıntıları görme ve kesilmiş resim parçalarını birleştirme gibi oyunlardır. Bu yolla Louvre çocukların hayal dünyalarını harekete geçirmekte ve müzedeki eserleri eğlenerek öğrenmelerini sağlamaktadır.²⁶

Bugün dünyanın en büyük müzelerinden biri olarak kabul edilen Louvre, sadece eserlerin korunarak sergilenip tanıtıldığı bir yer değil, bu eserler vasıtasıyla birçok eğitsel ve kültürel etkinliklerin yapıldığı, her yaştan ve her kesimden insana ulaşıldığı bir eğitim ve kültür merkezi konumundadır. Louvre Müzesi, 1981'de başlattığı müzeyi çağdaştırma adı altındaki projesiyle, yeryüzünde olabildiğince çok insana sunduğu etkinliklerle anlayabilecekleri bir müze atmosferi yaratarak eğitsel işlevini gerçekleştirmektedir.²⁷

Ülkemizde müzelerde eğitim fikri ilk olarak 1961'de Ankara'da gerçekleştirilen 7. Milli Eğitim şurasında ortaya atılmış ve müze kadrosunda eğitimcilerin de bulunması gerektiği belirtilmiştir.²⁸ Uzun zaman bu konuya pek değinilmemiş, ancak son 20 yıl

içerisinde akademik alanda bu yönde gelişmeler olmuş ve müzelerde eğitim etkinlikleri kapsamında uygulamalar görülmeye başlanmıştır. 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Müzecilik Yüksek Lisans Programı'nın kurulması, 1990 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda "Müze Pedagojisi" Yüksek Lisans dersinin yer alması ve 1997 yılında yine Ankara Üniversitesi'nde Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nın kurulması ve özel müzelerde eğitim etkinliklerinin uygulamaya konması müze eğitimi alanındaki gelişmelere örnektir. Özellikle çocuklar için zengin eğitim programları hazırlayan bazı özel müzeler onların yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri, eğlenerek öğrenecekleri mekanlar haline gelmiştir. Bu müzelerden biri Sabancı Müzesi'dir.

Sabancı Müzesi'nin ana binası olan villa, 1927 yılında Mısır Hidiv ailesinden Prens Mehmed Ali Hasan tarafından yaptırılmış ve Hidiv ailesinin değişik mensupları tarafından uzun yıllar yazlık konut olarak kullanılmıştır. 1966 yılında Sakıp Sabancı tarafından sürekli konut olarak kullanılmaya başlanan Atlı Köşk, uzun yıllar Sakıp Sabancı'nın zengin hat ve resim koleksiyonunu barındırmış, 1998 yılında da içindeki koleksiyon ve eşyalar ile müzeye dönüştürülmek üzere Sabancı Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir. Müze 2002 yılında ziyarete açılmıştır.²⁹

Sabancı Müzesi'nde yetişkinler, gençler ve çocuklar için yıl boyunca atölye programları, seminerler, galeri sohbetleri ve konferanslardan oluşan eğitim programları düzenlenmektedir. Atölye çalışmaları eğitsel rehberlik konusunda uzman olan Söz Danışmanlık şirketiyle işbirliği içerisinde uygulanmaktadır. Bu şirket Sabancı Müzesi'nde geçici sergi olarak düzenlenen 'Rodin Sergisi', 'Picasso Sergisi', 'Cengizhan ve Mirasçıları Sergisi' gibi sergileri konu alan atölye çalışmaları gerçekleştirmiştir ve şirketin bu yönde çalışmaları devam etmektedir. Şirket ayrıca çocuklar için sergi konusuyla ilgili özel kitaplar ve afişler tasarlamaktadır. Firma gerçekleştirdiği çalışmalar için sponsorlardan destek almaktadır.

1 Sabancı Müzesi'nde Atölye çalışmalarından bir görüntü

Sergilerle ilgili düzenlenen eğitim etkinliklerinin nasıl uygulandığını görmek için 14 Şubat 2007 tarihinde Sabancı Müzesi'nde 'Cengizhan ve Mirasçıları Sergisi' ile ilgili katıldığım etkinlikte gözlemlediklerim şöyledir: Eğitim programının ilk aşamasında müzenin atölye çalışmaları için ayrılmış salonunda çocuklara müze gezisi öncesi programı yürüten 2 kişi tarafından sergi hakkında resimler gösterilip, soru-cevap şeklinde ayrıntılı bilgiler verildi. Daha sonra müzedeki sergi açıklamalı olarak gezildi. Gezi boyunca da çocukların ilgisini sürekli tutmak için bilgiler verilirken yine soru-cevap yöntemi kullanıldı. Gezi sonrasında ise atölye çalışmalarının yapıldığı salona gidilerek çocuklar masa etrafında toplandı. Burada onlara çeşitli malzemeler verilerek sergide gördükleri o döneme ait çadırların küçük bir örneği yaptırıldı. El işlerinden sonra yine o döneme ait müzik aletleriyle ilgili bulmaca türünden bir oyun oynatıldı. Çocuklar çalışmaların sonuna kadar ilgileri dağılmadan, hevesle istenilenleri yaptılar ve eğlenerek Cengizhan dönemine ait bilgiler edindiler. Sabancı Müzesi bu tür zengin eğitim programlarıyla toplumun eğitsel ve kültürel alanda gelişimine katkıda bulunarak çağdaş bir müze modeli oluşturmaktadır.

Çok değerli koleksiyonlarıyla 19.yy. Osmanlı tarihinden önemli kesitler sunan Dolmabahçe Sarayı Mü-

2

zesi eğitsel etkinliklerin oluşturulması açısından ideal bir kaynaktır. Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı saray, kasır ve köşklerde son dönemlerde eğitsel anlamda birtakım çalışmalar yapılmış, fakat bu çalışmalar sınırlı ölçüde olmuş ve Ihlamur Kasrı haricinde sürekli bir etkinliği dönüşmemiştir. Milli Saraylar'da eğitim amaçlı düzenlenen etkinliklerden Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde gerçekleştirilenlerin bazıları şunlardır:

2004 yılında çocuklara Dolmabahçe Sarayı Müzesi'ni eğlendirerek öğretmek amacıyla sarayı masal diliyle anlatan CD hazırlanmış ve satışa sunulmuştur.

2004 ve 2005 yıllarında tanınmış akademisyen, gazeteci ve yazarın konuk olduğu tarih sohbetleri halka açık olarak gerçekleştirilmiştir.

2006 yılında Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde görev yapan uzmanlar tarafından ilgili ziyaretçilere saray koleksiyonları hakkında detaylı bilgi veren tematik geziler düzenlenmiştir.

2006 yılında bazı okullarla 'Yaratıcı Çocuklar' adlı bir proje gerçekleştirilmiştir. Projede drama ve dans gösterileri, konserler ve elişleri çalışmaları gibi etkinlikler yer almıştır.

Milli Saraylar bünyesindeki Ihlamur Kasrı'nda da eğitim amaçlı etkinlikler düzenlenmektedir. Kasrın bahçesinde Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan binadaki

3

2 Sabancı Müzesi'nde Atölye çalışmalarından bir görüntü.

3 Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde öğrencilerin katıldığı dans gösterisi.

atölyede 1998-99 döneminden beri ressam Emel Kehri tarafından gerçekleştirilen etkinlikler 5-12 yaş arası çocuklara yönelik müzik, resim, heykel ve drama çalışmalarından oluşmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda öğretmenler tarafından çocukların yaratıcılığının, iletişim becerilerinin, kendilerini ifadelerinin geliştiği ve öğrenme yeteneklerinin arttığı gözlemlenmiştir.³⁰ 10 yıldır aralıksız devam eden eğitim programlarıyla Ihlamur Kasrı çocuk-müze iletişimini ileri bir boyuta taşıyarak müze-egitim ilişkisinde ilerleme kaydetmiştir. Ihlamur Kasrı'ndaki başarılı çalışmalar Milli Saraylar bünyesindeki en önemli tarihi yapı olan Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde de benzeri etkinliklerin düzenlenmesi konusunda uygun bir örnektir.

Dolmabahçe Sarayı Müzesi, bugünkü eğitim uygulamaları açısından değerlendirildiğinde Avrupa örneklerinde olduğu gibi düzenli eğitim programlarının bulunmadığı ve özellikle öğrenci gezileri açısından yeterli bir eğitsel hizmetin verilemediği görülmektedir. Müzeye sürekli gelen öğrenci gruplarının ziyaret öncesi ve sonrası hiçbir hazırlık yapılmadan katıldıkları turlar sarayı bir uçtan bir uca yürümelerinden ibaret olmaktadır. Tur esnasında ilk defa duydukları bilgilerle karşılaşan öğrenciler daha tur bitmeden bu bilgileri unutmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde okul gezilerinin eğitsel bir etkinliğe dönüştürülerek, çağdaş müzecilik normlarına göre düzenlenebilmesi için atölye çalışmalarını da kapsayan uygulamalarla beraber şu öneriler getirilebilir:

Dolmabahçe Sarayı'nda eğitsel çalışmaların yürütülmesi için öncelikle bir eğitim birimi oluşturulur. Müze personelinden oluşturulan bu birim tarafından yurt içi ve yurt dışındaki örnekler bakılarak bir proje meydana getirilir. Projede Dolmabahçe Sarayı'nda hangi eğitsel çalışmaların nasıl ve nerede uygulanacağı tasarlanır. Konuda uzman kurum dışı firmalarla işbirliği yapılır. Uygulamalar için gerekli olan maddi kaynağı sağlayacak sponsor araştırılır.

Dolmabahçe Sarayı'nda Gerçekleştirilmesi Düşünülen Eğitsel Çalışmalar Oluşum Planı:

Yer: Dolmabahçe Sarayı zemin kattaki orta galeriler, bahçeler

Atölye çalışmaları havanın güzel olduğu günlerde müzenin bahçesinde, hava durumunun uygun olmadığı günlerde ise, atölye olarak kullanılmak üzere çeşitli düzenlemelerin yapılması gereken müzenin zemin katında gerçekleştirilebilir. Ayrıca zemin katta gezi öncesi tanıtım amaçlı film gösterimlerinin yapıldığı bir eğitim odası da düzenlenebilir.

Hedef Kitle: Okul öncesi çocuklar,

Öğrenciler:

Yetişkinler,

Engeliler gibi gruplara ayrılır.

Okul Öncesi Çocuklar İçin Eğitsel Çalışmalar: Bu yaş grubu için uygun olan çalışmalar koleksiyonlarla ilgili resim ve çizimlerin yaptırılması, masal anlatımı ve oyunlar oynattırılması şeklindedir.

Öğrenciler İçin Eğitsel Çalışmalar

Müzedeki gördükleri eserlerin resimlerini yapma,

Maket, yap boz, kil, hamur gibi malzemelerle müzedeki ve bahçelerdeki nesnelere ilgili çalışmalar yapma,

Tarihi konuları canlandıran drama etkinliklerinde rol alma.

Yetişkinler İçin Eğitsel Çalışmalar

Yetişkinler için halı dokuma, porselenden nesnelere meydana getirme, resim yapma gibi atölye çalışmalarına yer verilebilir.

Engelliler: Görme özürlüler için eserlerin kopyalarına veya Braille alfabesiyle

hazırlanan katalogdaki kabartma metin ve tablo illüstrasyonlarına dokunma şansı tanınarak eserleri algılayabilmeleri sağlanmaktadır. İşitme engelliler için işaret dilini bilen rehberler eşliğinde turlar da düzenlenebilir.

Diğer bir eğitsel etkinlikler olarak, her yıl okullar arası müzeyi konu alan resim, şiir ve kompozisyon yarışmaları düzenlenebilir. Yarışmada dereceye girenlerin eserleri müzenin bahçelerinde sergilenebilir ve kazananlara ödül olarak müzenin satış reyonundan hediyeler verilebilir. 23 Nisan, 19 Mayıs, 6 Ekim, 29 Ekim Şenlikleri adı altında organizasyonlar düzenlenebilir.

Etkinliklerin Duyurulması: Müzedeki atölye çalışmaları, konferanslar ve seminerler, otoparka ve müzenin girişine asılacak olan bez afişlerle, billboardlarla, duraklarda ve duvarlarda yer alan panolarla ve medya yoluyla duyurulabilir.

Günümüzde toplum yararı için çalışan kurumlar olarak kabul edilen müzelerin, bilim alanında sürekli olarak değişen yöntemlere ayak uydurabilmek için çağın gerektirdiği gelişmeleri takip ederek değişim yoluna gitmeleri kaçınılmazdır. Eğitim alanında ezbere dayanmayan, yaşantılara dayalı çok yönlü öğrenme yöntemlerinin kullanılmaya başlandığı çağımızda müzelerde kütüphanelerden ve okullardan farklı olarak bilgiler ilk elden ve gerçek nesnelere bakma, görme, duyma, yapma ve dokunma yöntemleriyle edinilebilmektedir. Bu yöntemlerle müzeler yaşayarak öğrenme fırsatı yaratarak modern eğitim olanağı tanıyan kurumlar olarak yeri dolduramaz bir konuma erişmişlerdir.

Çocuk-müze iletişimini ileri bir seviyeye taşıyacak olan Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde uygulanması önerilen eğitim programlarının tarih sevgisini aşılıyarak ulusal bilinci kuvvetlendirici bir etki yaratacağı şüphesizdir. Toplumun gelişiminde önemli rolü olan çocuklarla etkin bir iletişimin kurulması bu açıdan çok önemlidir. Bu görüşler ışığında makalede önerilen eğitsel çalışmalarla ilgili projenin kurumumuzun çağdaş müzecilik yolunda geliştireceği diğer projelere katkıda bulunacağı açıktır.

* Kristal ve Cam Sofra Takımları Birim Sorumlusu, TBMM Milli Saraylar.

NOTLAR

- 1 Jane R. Glaser ve Artemis Zenetou, *A. Museums: A Place To Work, Planning Museum Careers*, Newyork, Routledge, 1997, s. 10.
- 2 www.icom.org, ICOM Code of Professional Ethics.
- 3 Andrew Mc Clellan, *Inventing The Louvre Art, Politics and The Origins of The Modern Museum In Eighteenth Century Paris, Los Angeles*, University of California Pres, 1994, s. 91, 92.
- 4 Michael Belcher, *Exhibitions In Museums*, Washington, D.C., Smithsonian Institution Press, 1991, s. 171, 172.
- 5 Tomur Atagök, *Müzecilik Yüksek Lisans Ders Notları*, 3 Mayıs 2001, Y.T.Ü., İstanbul.
- 6 http://www.psikoloji.gen.tr/ogrenme/index_dosyalar/egitim.htm
- 7 Fersun Paykoç ve Serçin Baykal, "Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma", *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme*, İstanbul, T.E.T. Tarih Vakfı, 2000, s. 102, 103.
- 8 Nick Merriman, "Müzeler Koleksiyonlar İçinmi, İnsanlar için mi? İngiltere'de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler", *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme*, İstanbul, T.E.T. Tarih Vakfı, 2000, s. 102.
- 9 Eilean Hooper Greenhill, *Museums and Their Visitors*, London, Routledge, 2007, s. 140.
- 10 G. Ellis Burcaw, *Introduction To Museum Work*, London, AltaMira Pres, 1975, s. 29
- 11 Yusuf Oğuzoğlu, *Bursa Defteri*, Sayı: 28, Bursa, Basın Kültür Sarayı, 2007, s. 38
- 12 Merriman, *a.g.m.*, s. 104.
- 13 Timothy Ambrose ve Crispin Paine, *Museum Basics*, Newyork, Routledge, 1995, s.38
- 14 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 39.
- 15 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 40.
- 16 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 39.
- 17 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 42.
- 18 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 40.

- 19 Ambrose, Paine, *a.g.e.*, s. 37.
- 20 Fiona Mclean, *Marketing The Museum*, London, Routledge, 1997, s. 81, 82.
- 21 www.louvre.fr
- 22 Denis Kilian, *Votre Visite du Louvre*, Paris, ART LYS, 1997, s. 7.
- 23 <http://www.louvre.fr>
- 24 Rosemary Basley, *National Geographic Traveler; Fransa*, Doğuş Grubu İletişim Yay., 2000, s. 81.
- 25 <http://www.louvre.fr>
- 26 <http://www.louvre.fr>
- 27 Zeki Sönmez, “Avrupa’da Uygulanan Bazı Örneklerle Çağdaş Müzecilik ve Serbest Sergileme Tekniklerine Bir Bakış”, 2. *Müzecilik Semineri*, İstanbul, Askeri Müze, 1994, s. 102, 103.
- 28 Tomur Atagök, *Müze-Toplum İlişkinde Eğitim, Yeniden Müzeciliği Düşünmek*, (Der: Tomur Atagök), İstanbul, YTÜ Yayınları, 1999, s. 143.
- 29 <http://muze.sabanciuniv.edu>
- 30 <http://www.boyalikus.com>

KAYNAKÇA

- AMBROSE, Timothy ve PAİNE, Crispin. *Museum Basics*, Newyork, Routledge, 1995.
- ATAGÖK, Tomur, “Müze-Toplum İlişkinde Eğitim”, *Yeniden Müzeciliği Düşünmek*, (Der: Tomur Atagök), YTÜ Yayınları, İstanbul, 1999.
- ATAGÖK, Tomur, *Müzecilik Yüksek Lisans Ders Notları*, 3 Mayıs 2001, Y.T.Ü. , İstanbul.
- BASLEY, Rosemary, *National Gegraphic Traveler*, Fransa, Doğuş Grubu İletişim Yay., 2000.
- BELCHER, Michael, *Exhibitions In Museums*, Washington D.C., Smithsonian Institution Press, 1991.
- BURCAW, G. Ellis, *Introduction To Museum Work*, London, AltaMira Pres, 1975.
- GLASER, Jane R., ZENETOU, Artemis A., *Museums: A Place To Work, Planning Museum Careers*, Newyork, Routldge, 1997.
- GREENHİLL, Eilean Hooper, *Museums and Their Visitors*, London, Routledge, 2007.
- HEIN, George E., *Learning In The Museum*, Newyork, Routledge, 1998.
- KILIAN, Denis, *Votre Visite du Louvre*, Paris, ART LYS, 1997.
- MCCLELLAN, Andrew, *Inventing The Louvre Art, Politics and The Origins of The Modern Museum In Eighteenth Century*, Paris, Los Angeles, University of California Pres, 1994.
- MCLEAN, Fiona, *Marketing the Museum*, London, Routledge, 1997.
- MERRIMAN, Nick, “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler”, *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme*, İstanbul, T.E.T. Tarih Vakfı, 2000.
- OĞUZOĞLU, Yusuf, *Bursa Defteri*, Sayı: 28, Bursa, Basın Kültür Sarayı, 2007.
- PAYKOÇ, Fersun, BAYKAL, Serçin, “Müze Pedagojisi: Kültür, İlteşim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma”, *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme*, İstanbul, T.E.T. Tarih Vakfı, 2000.
- SÖNMEZ, Zeki. “Avrupa’da Uygulanan Bazı Örneklerle Çağdaş Müzecilik ve Serbest Sergileme Tekniklerine Bir Bakış”, 2. *Müzecilik Semineri*, İstanbul, Askeri Müze, 1994.
- <http://www.boyalikus.com>
- <http://www.icom.org>, ICOM Code of Professional Ethics
- <http://www.louvre.fr>
- http://www.psikoloji.gen.tr/ogrenme/index_dosyalar/egitim.htm
- <http://muze.sabanciuniv.edu>

